

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Марія-Діана ГЕНЦАРЮК, 1999 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2021 році закінчила Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», де здобула ступінь вищої освіти: магістр, галузь знань Право, спеціальність Право, спеціалізація Кримінальне та кримінально-виконавче право, працює заступником начальника відділу правового забезпечення питань земельних відносин та будівництва Чернівецької міської ради, у 2021 році вступила до аспірантури на заочну форму навчання Національного університету «Одеська юридична академія», виконала акредитовану освітньо-наукову програму Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса (ОП 37284 Право (081 Право)).

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса від «18» березня 2025 року № 570-10, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради **БІЛОЇ-ТІУНОВОЇ Любові**, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензентів: **СІДОРА Михайла**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія»;

БІЛОУС-ОСІНЬ Тетяни, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційних опонентів: **ДМИТРИК Ольги**, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

КАСЬЯНЕНКО Любові, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри фінансового та податкового права Державного податкового університету,

на засіданні «28» квітня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Марії-Діані ГЕНЦАРЮК на підставі публічного захисту дисертації «Правовий режим цільових публічних фондів коштів» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Національному університеті «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник – **ТОДОЩАК Олег**, кандидат юридичних наук, доцент, ректор Національного університету «Одеська юридична академія».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше проведено комплексне дослідження проблем правового режиму публічних цільових фондів коштів, механізмів їх функціонування та сформульовано авторське бачення можливостей удосконалення їх правового регулювання.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, які мають наукову новизну:

у перше:

сформульовано нові підходи до розмежування державних фінансів (обмежуються фінансовими операціями, що здійснюються безпосередньо державою) і публічних фінансів (мають ширший спектр, охоплюючи також фінансові ресурси місцевого самоврядування, державних інституцій та інших публічних організацій) та визначено основні критерії, які дозволяють чітко окреслити відмінності між цими двома категоріями, виходячи з їхнього обсягу охоплення, рівня управління, сфери відповідальності та механізмів фінансового контролю, що більш точно демонструє фінансові потоки та механізми їхнього розподілу;

обґрунтовано необхідність виокремлення нового критерію класифікації публічних фондів коштів – організаційно-правової форми, що визначає їхні функції, підпорядкування, джерела фінансування та способи використання акумульованих коштів та дозволяє чітко розмежувати фонди залежно від їхнього статусу та ролі у фінансовій системі;

надано визначення понять «публічний фонд» (певна організаційно-правова форма системи публічних фінансів, яка створена на підставі нормативно-правового акту, акумулює, розподіляє та розпоряджається фінансовими ресурсами, призначеними для забезпечення реалізації публічних функцій, задоволення суспільних потреб, соціально-економічного розвитку, підтримки державного та місцевого управління, а також виконання конкретних програм чи заходів, визначених законодавством, із дотриманням принципів прозорості, підзвітності та ефективності) та «цільовий фонд» (юридична особа, яка створюється законом для фінансування цільових завдань держави), що дозволить усунути правову невизначеність та забезпечити єдиний підхід до їх регулювання;

доведено важливість правової регламентації організаційно-правових форм фондів, що сприятиме їх ефективному управлінню, а також окреслення конкретних

цілей їх створення, зокрема соціальні, інфраструктурні, екологічні та інші напрями, які потребують фінансового забезпечення через окремі фонди;

обґрунтовано необхідність врегулювання визначення джерел фінансування публічних фондів, до яких можуть належати бюджетні надходження, цільові внески, міжнародна допомога та інші фінансові ресурси, а також необхідність правового регулювання фінансових відносин публічних фондів із державним бюджетом, що сприятиме їх інтеграції у фінансову систему країни та забезпечить ефективне управління публічними ресурсами;

встановлено, що на основі критерію організаційно-правової форми серед публічних фондів можна виділити: внутрішньобюджетні фонди (інкорпоровані бюджетні фонди та фонди внутрішньобюджетного адміністрування), які функціонують у межах бюджетної системи та не мають окремого юридичного статусу; фонди-установи (мають статус бюджетних установ і виконують специфічні завдання у сфері публічних фінансів, такі як: соціальне забезпечення, пенсійне страхування чи інші напрями державної політики); фонди-урядові органи (включають фонди – центральні органи виконавчої влади, що мають повноваження з адміністрування та управління певними фінансовими ресурсами);

доведено, що деякі фонди за своєю природою є тимчасовими, це дає підстави для запровадження ще одного критерію класифікації – строковості, що є важливим у контексті визначення функціонального призначення фондів та механізмів їхнього фінансування;

удосконалено:

визначення публічних фінансів, як багатогранної системи економічних, правових і управлінських відносин, що виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів, з метою забезпечення державою, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та суспільством виконання соціальних та економічних завдань, а також інтеграції цих процесів у глобальну фінансову систему з використанням інноваційних технологій і дотриманням принципів прозорості, підзвітності та стійкого розвитку;

визначення структури «фінанси – публічні фінанси – державні фінанси» як послідовну градацію від найбільш загального до найбільш специфічного рівня, що надасть методологічну основу для аналогічного дослідження фондів коштів, які є ключовими інструментами функціонування публічних фінансів. Такий підхід до класифікації фінансово-правових категорій дозволяє системно розглядати співвідношення різних рівнів акумуляції та розподілу фінансових ресурсів у державі;

окреслення критеріїв нецільового використання бюджетних ресурсів та визначення орієнтирів цільового використання, що сприятиме посиленню

фінансової дисципліни та відповідальності розпорядників коштів; до критеріїв нецільового використання бюджетних ресурсів пропонується віднести: порушення бюджетних призначень, невідповідність напрямкам у паспорті бюджетної програми, порушення бюджетних асигнувань; до орієнтирів цільового використання слід віднести: орієнтування на результат, планування та бюджетування за програмами, контроль та моніторинг, прозорість та підзвітність;

характеристику публічності, як ознаки публічних цільових фондів, розглядати з декількох сторін: публічність як реалізація публічних інтересів держави, публічний характер фондів як зв'язок з публічними фінансами, а також публічність як основу існування фондів у контексті необхідної прозорості та публічної звітності у діяльності фондів;

підхід до класифікації публічних цільових фондів шляхом виокремлення соціальної спрямованості Пенсійного фонду України як його визначальної ознаки, що дозволяє не лише розглядати його як фінансовий інструмент, але й визначати як гаранта соціального захисту громадян; відповідно, до ознак Пенсійного фонду України як публічного цільового фонду слід віднести: його правову природу діяльності, соціальну спрямованість; фінансування через обов'язкові платежі; державний контроль та підзвітність;

осмислення самоврядної організації як форми існування деяких фондів; така організаційно-правова форма функціонує на засадах самостійності і виконує суспільно значущі функції в різних сферах суспільного життя; з одного боку, вона є частиною громадянського суспільства, а з іншого боку – активно взаємодіє з державою, сприяючи реалізації публічного інтересу у відповідній галузі; таким чином, публічні фонди з організаційно-правовою формою самоврядної організації можна визначити як інститути, які узгоджують інтереси між державою та суспільством у певних професійних сферах і забезпечують самостійне внутрішнє регулювання.

набули подальшого розвитку:

вимоги щодо необхідності діджиталізації публічних цільових фондів, зокрема Пенсійного фонду України; визначено що діджиталізація є одним із ключових напрямів реформування діяльності фондів, ефективність роботи яких, їхня прозорість та відповідність міжнародним стандартам значною мірою залежать від належного правового регулювання, захисту персональних даних та забезпечення кібербезпеки; ці аспекти безпосередньо впливають на стабільність роботи фондів, захист прав громадян і подальше впровадження цифрових технологій у державні інституції;

підходи щодо необхідності розширення відкритості фінансової інформації Пенсійного фонду України, що є важливим кроком для підвищення довіри до пенсійної системи у цілому; регулярне публікування звітів про доходи, витрати та

інвестиційну діяльність, а також створення електронних сервісів для доступу громадян до інформації про їхні пенсійні рахунки допоможуть зробити систему зрозумілою та доступною для кожного, що, у свою чергу, сприятиме залученню більшої кількості учасників до пенсійної системи та підвищенню її стабільності;

напрями удосконалення соціального захисту в Україні, серед яких – розвиток профілактичних програм для запобігання виробничим травмам і професійним захворюванням; використання німецького досвіду в цьому питанні, зокрема впровадження законодавчо закріплених програм профілактики, може значно знизити кількість нещасних випадків на виробництві.

Дисертація виконана українською мовою.

За змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 11 публікацій, з яких 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого МОН України переліку, 1 стаття опублікована у співавторстві у виданні, проіндексованому в наукометричній базі Web of Science Core Collection, а також в 7 публікаціях, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

1. Манчул М.-Д. Ендавмент-фонд: поняття та перспективи розвитку в Україні. *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 188-194. DOI :<https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2022.23>.

2. Манчул М.-Д. Д. Соціально-правова природа позабюджетних фондів на прикладі фонду соціального захисту осіб з інвалідністю. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 2. С. 60-63. DOI :<https://doi.org/10.32782/chern.v2.2024.12>.

3. Генцарюк М.-Д. Правові основи діяльності публічних цільових фондів під час дії воєнного стану в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 6. С. 188-193. DOI :<https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.28>.

4. LatkovskyiPavlo, DemchukTetiana, VeselyiVladyslav, ShliakhovIllia, ManchulMariia-Diana. Social policy in Ukraine during the Covid-19 pandemic and its impact on public finance. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(49). P. 117-125. (Web of Science Core Collection).DOI :<https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.13>.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

Любов БІЛА-ТІУНОВА, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», погодилась із всіма виступаючими щодо актуальності обраної теми дисертаційного дослідження та їх оцінки дисертаційного дослідження Генцарюк Марії-Діани Дмитрівни. Зазначила, що дисертантка проявила себе добросовісно під час навчання в аспірантурі, до виконання навчального плану та виконала його відмінно, що є складовою частиною власне навчання, підготовки та завершення роботи над дисертаційним дослідженням.

Голова Ради акцентувала увагу на тому, що результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію, відзначила достатню кількість наукових публікацій дисертантки, в яких висвітлено основні положення дисертації, а саме 11 наукових публікацій, що позитивно відображає рівень теоретичної підготовки Марії-Діани Дмитрівни.

В цілому Марія-Діана Дмитрівна досягла мети дослідження, виконала переважну більшість завдань, які були поставлені перед цим дисертаційним дослідженням. Дисертаційне дослідження містить ряд теоретичних положень, які мають різні ступені наукової новизни, дисертанткою дотримано правил академічної доброчесності.

Висловила слова підтримки та зазначила, що вважає, що Марія-Діана Дмитрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Михайло СІДОР, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», зазначив щодо актуальності теми, що у сучасних умовах фінансова система України зазнає значних трансформацій, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема економічною нестабільністю, євроінтеграційними процесами. Публічні фонди відіграють ключову роль у мобілізації фінансових ресурсів для виконання державних і соціально значущих завдань, однак відсутність належного правового регулювання їх діяльності створює низку проблем. Питання правового режиму публічних цільових фондів набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, оскільки фінансові ресурси повинні використовуватися максимально ефективно. Оперативне спрямування бюджетних коштів на оборону, соціальний захист, гуманітарні потреби та відбудову країни потребує удосконалення механізмів формування, розподілу та використання фондів. Водночас, недосконалість правового регулювання у цій сфері може створювати передумови для корупційних ризиків, бюрократичних перешкод і недостатнього контролю за цільовим використанням бюджетних ресурсів. Додатковим фактором, що обумовлює необхідність

дослідження, є євроінтеграційний вектор розвитку України. У країнах Європейського Союзу існують ефективні моделі управління державними фінансами та публічними фондами, що базуються на принципах відкритості, підзвітності та незалежного аудиту. Адаптація цих механізмів до українських реалій дозволить підвищити ефективність фінансової системи, зменшити ризики нецільового використання коштів та забезпечити більш справедливий розподіл бюджетних ресурсів.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена необхідністю правового вдосконалення діяльності публічних цільових фондів в Україні, розробки дієвих механізмів контролю за їхньою діяльністю, підвищення рівня фінансової прозорості та забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Результати цього дослідження можуть бути використані для оновлення фінансового законодавства, розробки нормативно-правових актів та впровадження нових підходів до управління публічними фондами в Україні.

Рецензент відзначив, що дисертаційне дослідження Марії-Діани Дмитрівни є першим у вітчизняній науці фінансового права монографічним аналізом правового режиму цільових публічних фондів коштів, зосередженим на адаптації до міжнародних стандартів.

Висновки, рекомендації та пропозиції, сформульовані дисертанткою, на думку рецензента, вирізняються належною аргументованістю, логічною послідовністю та повною відповідністю встановленим вимогам до наукових досліджень такого рівня. Дисертація являє собою цілісну, завершену працю, виконану з дотриманням академічних стандартів, а отримані результати є науково обґрунтованими та мають вагоме значення як для розвитку теорії фінансового права, так і для вдосконалення правозастосовної практики.

За результатами вивчення змісту дисертації рецензент стверджує, що всі сформульовані авторкою елементи наукової новизни, отримані в ході дослідження, є доведеними та такими, що містять у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення. Оцінюючи найважливіші результати дисертаційного дослідження рецензент звернув увагу на такі результати, що мають вагому наукову новизну.

На думку рецензента, заслуговують на увагу надані авторкою визначення поняття таких категорій як «публічні фінанси», «публічні фонди» та «цільові фонди». При цьому, авторка розглядає публічні фінанси як багатогранну систему економічних, правових і управлінських відносин, що виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів, з метою забезпечення державою, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та суспільством виконання соціальних та економічних завдань, а також інтеграції цих процесів у глобальну

фінансову систему з використанням інноваційних технологій і дотриманням принципів прозорості, підзвітності та стійкого розвитку. Також, авторка розглядає публічний фонд як певну організаційно-правову форму системи публічних фінансів, яка створена на підставі нормативно-правового акту, акумулює, розподіляє та розпоряджається фінансовими ресурсами, призначеними для забезпечення реалізації публічних функцій, задоволення суспільних потреб, соціально-економічного розвитку, підтримки державного та місцевого управління, а також виконання конкретних програм чи заходів, визначених законодавством, із дотриманням принципів прозорості, підзвітності та ефективності. На думку рецензента, заслуговує на увагу визначення цільового фонду, як юридичної особи, яка створюється законом для фінансування цільових завдань держави.

Рецензент відзначив, що вагоме значення має пропозиція дисертантки щодо напрямів удосконалення соціального захисту в Україні, серед яких – розвиток профілактичних програм для запобігання виробничим травмам і професійним захворюванням; використання німецького досвіду в цьому питанні, зокрема впровадження законодавчо закріплених програм профілактики, може значно знизити кількість нещасних випадків на виробництві.

На думку рецензента, цікавим видається підхід до осмислення самоврядної організації як форми існування деяких фондів; така організаційно-правова форма функціонує на засадах самостійності і виконує суспільно значущі функції в різних сферах суспільного життя; з одного боку, вона є частиною громадянського суспільства, а з іншого боку – активно взаємодіє з державою, сприяючи реалізації публічного інтересу у відповідній галузі; таким чином, публічні фонди з організаційно-правовою формою самоврядної організації можна визначити як інститути, які узгоджують інтереси між державою та суспільством у певних професійних сферах і забезпечують самостійне внутрішнє регулювання.

Рецензентом акцентовано увагу на тезі щодо класифікації публічних цільових фондів шляхом виокремлення соціальної спрямованості Пенсійного фонду України як його визначальної ознаки, що дозволяє не лише розглядати його як фінансовий інструмент, але й визначати як гаранта соціального захисту громадян; відповідно, до ознак Пенсійного фонду України як публічного цільового фонду слід віднести: його правову природу діяльності, соціальну спрямованість; фінансування через обов'язкові платежі; державний контроль та підзвітність.

Увагу рецензента привернув підхід дисертантки до характеристики публічності, як ознаки публічних цільових фондів, її характеристика з декількох сторін: публічність як реалізація публічних інтересів держави, публічний характер фондів як зв'язок з публічними фінансами, а також публічність як основу

існування фондів у контексті необхідної прозорості та публічної звітності у діяльності фондів.

Рецензенту імпонує і думка авторки щодо необхідності розширення відкритості фінансової інформації Пенсійного фонду України, що є важливим кроком для підвищення довіри до пенсійної системи у цілому; регулярне публікування звітів про доходи, витрати та інвестиційну діяльність, а також створення електронних сервісів для доступу громадян до інформації про їхні пенсійні рахунки допоможуть зробити систему зрозумілою та доступною для кожного, що, у свою чергу, сприятиме залученню більшої кількості учасників до пенсійної системи та підвищенню її стабільності.

Відзначив, що новітньою є пропозиція врегулювання визначення джерел фінансування публічних фондів, до яких можуть належати бюджетні надходження, цільові внески, міжнародна допомога та інші фінансові ресурси, а також необхідність правового регулювання фінансових відносин публічних фондів із державним бюджетом, що сприятиме їх інтеграції у фінансову систему країни та забезпечить ефективне управління публічними ресурсами.

Зауважив, що у дисертації також висловлено ряд інших положень, висновків і пропозицій, які є оригінальними та являють собою розвиток або вдосконалення ідей, які стосуються досліджуваної проблематики, зокрема щодо класифікації публічних фондів коштів, а також щодо розмежування «фондів-установ» і «фондів-урядових органів». Видається, що елементи наукової новизни сформульовано коректно, їх кількість та якість відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам.

Щодо практичного значення отриманих результатів, рецензент зазначив, що їх можна використовувати як у науково-дослідній сфері, у правотворчій діяльності, у правозастосовній діяльності, так і для забезпечення навчального процесу.

Акцентував, що результати дослідження пройшли належну апробацію, основні положення дисертації висвітлені у 11 наукових публікаціях, текст дисертації містить посилання на використані при проведенні дослідження наукові результати, ідеї, публікації інших авторів. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

На думку рецензента, не зважаючи на значну кількість позитивних моментів, у дисертації є низка положень, висновків та пропозицій, що мають дискусійний характер і потребують додаткової аргументації. По-перше, у дисертаційній роботі проводиться аналіз цифровізації публічних фінансів, що є актуальним у контексті сучасних глобальних трендів. Водночас, недостатньо уваги приділено ризикам, пов'язаним із цифровими фінансовими технологіями,

зокрема кібербезпеці та захисту даних. Зазначив, що було б доцільним розширити дослідження у напрямі оцінки можливих загроз та шляхів їх мінімізації. По-друге, дисертантка неодноразово наголошувала, що позабюджетні фонди виконують важливу функцію у фінансовій системі держави, забезпечуючи додаткові ресурси для реалізації соціальних програм та державних ініціатив, що виходять за межі загального бюджетного процесу. При цьому, авторка оминула увагою питання механізму визначення доцільності створення нових позабюджетних фондів, і виокремлення критеріїв, що є визначальними для їх формування. По-третє, у дослідженні зазначається, що державні цільові програми відіграють важливу роль у визначенні напрямів фінансування публічних фондів та забезпечують цільове використання бюджетних ресурсів. Водночас, на думку рецензента, не розкривається питання існування ризику, що недостатня координація між різними програмами може призводити до дублювання фінансування або неефективного розподілу коштів. Яким чином в Україні забезпечується узгодженість між державними цільовими програмами, щоб уникнути їх дублювання та нераціонального використання бюджетних ресурсів? Наостанок, рецензентом зауважено, що запропонована авторкою комплексна концепція правового регулювання публічних цільових фондів передбачає внесення суттєвих змін до вітчизняного законодавства, зокрема визначення ключових понять, організаційно-правових форм фондів, механізмів управління та використання їхніх ресурсів. Наскільки доцільним є чітке закріплення у законодавстві переліку можливих цілей створення фонду, чи може це обмежити можливість оперативного реагування держави на нові суспільні виклики?

При цьому, висвітлені зауваження рецензента несуть дискусійний характер і не знижують достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, висловлених у дисертації, і є свідченням як складності досліджуваної проблематики, так і творчого характеру роботи у вирішенні поставлених завдань.

Рецензентом зроблено висновок, що дисертаційне дослідження відповідає всім вимогам, які висуваються до робіт такого виду, а дисертантка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Тетяна БІЛОУС-ОСІНЬ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», звернула увагу на актуальність тематики дослідження та на основні аспекти захисту. Незважаючи на численні позитивні аспекти, викладені у дисертації Марії-Діани Дмитрівни, рецензент звернула увагу на окремі положення, висновки та пропозиції, що викликають дискусії і вимагають додаткового обґрунтування. По-перше, Марія-Діана Дмитрівна

висвітлює потребу розмежувати категорії «фінанси», «публічні фінанси» та «державні фінанси» задля кращого розуміння сутності кожного з цих понять і їхнього впливу на сучасну економічну систему. Проте, незважаючи на аргументованість підходу, виникає питання щодо практичної реалізації цього розмежування. Зокрема, на думку рецензента, доцільно дослідити питання, яким чином це сприятиме правозастосуванню, запровадженню міжнародних стандартів, яким чином це буде впливати на процеси євроінтеграції та чи буде це узгоджуватися з ними. Тобто, необхідно додатково обґрунтувати, яким чином законодавче закріплення категорії «публічні фінанси» сприятиме гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, і як це вплине на управлінські механізми розподілу фінансових ресурсів між різними рівнями влади.

По-друге, у дисертації авторка детально розкриває сутність цільового використання коштів у публічних фондах зокрема на сторінках 66-73 дисертації. При цьому, відмежовуються саме одноцільові та багатоцільові фонди, особливості їх нормативно-правового регулювання. Проте, незважаючи на глибинний доктринальний аналіз, на думку рецензента, видається доцільним дослідити саме механізми їх відмежування та удосконалення їх роботи. Рецензентом зазначено, що авторка звертає увагу на те, що можливо застосовувати саме програмно-цільовий метод, який використовується безпосередньо в бюджетному процесі, однак залишається відкритим питання: яким чином має відбуватися контроль за використанням коштів у цих фондах, яким чином має діяти програмно-цільовий метод і як це буде узгоджуватися з принципами верховенства права, прозорості, підзвітності. Адже, саме це зможе стати запорукою залучення інвесторів, притоку фінансових ресурсів і їх використання у публічних цільових фондах. Також зазначила, що сучасні виклики у сфері публічних фінансів пов'язані не лише з необхідністю суворого контролю за витратами, а й із забезпеченням прозорості та підзвітності, що сприяє довірі інвесторів і громадськості.

Рецензентом зауважено, що авторка слушно виділяє проблеми функціонування саме Пенсійного фонду України та звертає увагу на формулювання статті 73 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», норма якої забороняє використання коштів на інші потреби, окрім пенсійних виплат та супутніх витрат. Відзначила, що, хоча ця норма викладена досить детально, у роботі відсутній критичний аналіз правових механізмів контролю за дотриманням цього принципу. Рецензентом зауважено на доцільності доктринального дослідження здобувачкою питання практичного втілення даної норми на практиці. Зокрема, не розглянуто, як на практиці здійснюється перевірка відповідності витрат встановленим бюджетним

призначенням, які санкції передбачені за порушення норми та як ефективно ці механізми працюють у реальному бюджетному процесі.

Також, рецензент звернула увагу на роль міжнародного досвіду, а саме досвіду Німеччини, як такого, що може стати основою для подальших удосконалень в Україні. На думку рецензента, авторка слушно відмітила у дисертаційній роботі, що в Україні функціонує доволі позитивна модель пенсійного забезпечення і використання цільових фондів, але вона є номінальною. Зазначила, що для повноти дослідження авторці варто було охарактеризувати перешкоди, які стримують впровадження ефективної трирівневої системи в Україні, незважаючи на її формальне закріплення в законодавстві.

Рецензент відмітила, що висвітлені зауваження носять виключно дискусійний характер та не впливають жодним чином на якість та вагу тих положень, які запропонувала дисертантка. Висновки і рекомендації, представлені у дисертаційній роботі, на думку рецензента, свідчать про складність досліджуваної проблематики та творчий підхід до вирішення поставлених завдань. Також це підтверджується і належною джерельною базою, яка використана у роботі.

Зазначила, що дисертантка опублікувала свої публікації не лише у тих фахових виданнях, які встановлені відповідно до вимог для такого виду робіт, але а й у міжнародних виданнях, які проіндексовані у відповідних наукометричних базах, що є великим показником якості тих висновків, які зроблені здобувачкою.

Рецензент зауважила, що аналіз тексту дисертації Марії-Діани Дмитрівни свідчить про відсутність плагіату та дотримання принципів академічної доброчесності. Всі висновки та пропозиції розроблені дисертанткою самостійно, робота структурно і логічно побудована, мета, яка поставлена дисертанткою відповідно відображається в тих завданнях, які також досягнуті.

На думку рецензента, дисертаційне дослідження є завершеним, логічним і має дійсно важливе значення для науки як фінансового права, так і взагалі для наступних удосконалень, яких потребує Україна.

Рецензент висловила слова підтримки та дійшла висновку, що дисертація на тему «Правовий режим цільових публічних фондів коштів» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, які висуваються до такого виду робіт, а її авторка – Генцарюк Марія-Діана Дмитрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Ольга ДМИТРИК, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, критичні зауваження виклала у наданому відгуку на дисертацію та оголосила під час свого виступу. Офіційний опонент наголосила, що актуальність теми дисертаційного дослідження є безумовною, адже питання

правового режиму цільових публічних фондів є надзвичайно актуальним для України в будь-який час, тим більше сьогодні, у ситуації, коли в тому числі і на публічні цільові фонди випадає додаткове навантаження з огляду на потребу у забезпеченні та відсічі збройної агресії і подолання тих наслідків, які ми сьогодні маємо. Важливим аспектом є також цифрова трансформація діяльності цільових публічних фондів. Відзначила, що в роботі наявна велика кількість нових тез, які є цікавими в контексті і розгляду науки фінансового права, і стосовно правозастосовчої діяльності, і в контексті викладацької діяльності.

Поряд з позитивними здобутками дисертаційного дослідження Марії-Діани Дмитрівни в дисертації, на думку офіційного опонента, мають місце положення, які сприймаються неоднозначно або потребують додаткового обґрунтування. Так, на сторінці 112 дослідниця висловлює пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері управління публічними фондами: «Особи, винні у порушенні цільового використання коштів фонду, несуть відповідальність відповідно до законодавства України». Проте, на думку офіційного опонента, не до кінця розкрито питання щодо санкційного механізму у разі порушення вимог щодо використання коштів. Чи розглядала авторка можливість введення жорсткіших санкцій для посадових осіб, відповідальних за управління фондами?

Наступним аспектом офіційний опонент відзначила, що дисертантка, перераховуючи позитивні та негативні наслідки фондової діяльності держави (ст. 65) зазначила, що невелика транспарентність може призвести до меншої ефективності (навіть зловживання) фінансів, оскільки можуть виникати недостатні механізми контролю та нагляду. У зв'язку із цим у офіційного опонента виникає запитання щодо конкретних механізмів правового регулювання, які могли б підвищити рівень прозорості та запобігти можливим фінансовим зловживанням.

Офіційний опонент відзначила, що досліджуючи тематику публічних цільових фондів коштів, авторка оминула увагою важливий аспект, а саме – яким чином можна запобігти ситуаціям, коли публічні фонди продовжують функціонувати, незважаючи на їхню низьку ефективність або невідповідність сучасним потребам суспільства? Чи передбачено у чинному законодавстві України дієвий механізм оцінки ефективності діяльності публічних фондів? Як можна вдосконалити цей механізм, зокрема через законодавчі зміни, щоб запобігти нераціональному використанню бюджетних коштів?

Зауважила, що цільове використання коштів публічних фондів є ключовим принципом їх функціонування та сприяє прозорості та ефективності фінансового управління, про що неодноразово дисертантка наголошувала у дисертаційному дослідженні. Однак, на думку офіційного опонента, не врахований важливий аспект, що на практиці нерідко виникають ситуації, коли кошти фондів використовуються не за призначенням, або ж мають значні залишки, які не можуть

бути оперативно перерозподілені. Яким чином можна забезпечити баланс між суворими вимогами щодо дотримання цільового характеру видатків та необхідністю гнучкого використання коштів фонду для оперативного реагування на непередбачувані обставини, зокрема під час воєнного стану чи надзвичайних ситуацій?

Офіційний опонент наголосила, що висвітлені зауваження багато в чому мають дискусійний характер і не знижують достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, висловлених у дисертації, і є свідченням як складності досліджуваної проблематики, так і творчого характеру роботи у вирішенні поставлених завдань.

Зазначила, що основні положення, рекомендації та висновки дисертації повною мірою було відображено в 11 публікаціях, з яких 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого МОН України переліку, 1 стаття опублікована у співавторстві у виданні, проіндексованому в наукометричній базі Web of Science Core Collection, а також в 7 публікаціях, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати.

Аналіз тексту дисертації Марії-Діани Дмитрівни Генцарюк «Правовий режим цільових публічних фондів коштів», на думку офіційного опонента, свідчить про дотримання авторкою вимог щодо академічної доброчесності: запропоновані висновки, рекомендації та пропозиції – розроблені авторкою особисто; у роботі наявні усі необхідні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей інших авторів; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики дослідження та джерела інформації.

Зазначила, що дисертаційна робота Марії-Діани Дмитрівни є самостійним, завершеним, змістовним і логічно побудованим науковим дослідженням, а одержані положення, висновки і пропозиції є науково значимими та актуальними для правозастосування. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу матеріалу, що відповідає науковому стилю. Наукові положення у тексті дисертації є, за формою викладу, доступними, у змістовному сенсі – є довершеними, цілісними та взаємопов'язаними.

Висловила слова підтримки Марії-Діані Дмитрівні та відзначила, що дисертаційна робота на тему «Правовий режим цільових публічних фондів коштів» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.17 р. № 40 (зі змінами), а її авторка – Генцарюк Марія-Діана Дмитрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Любов КАСЬЯНЕНКО, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри фінансового та податкового права Державного податкового університету, з приводу актуальності обраної теми дисертаційного дослідження зазначила, що дослідження публічних цільових фондів є вкрай актуальним, оскільки вони відіграють ключову роль у фінансуванні соціальних програм та забезпеченні добробуту громадян. Ефективне управління такими фондами є необхідним для стабільності соціальної політики держави, особливо в умовах економічних викликів та демографічних змін, та тих змін, в яких ми наразі перебуваємо. Аналіз теоретичних та фінансово-правових основ їх функціонування дозволяє глибше зрозуміти механізми розподілу державних ресурсів та гарантувати їх прозоре використання. Вартими уваги є і соціальні фонди, зокрема Пенсійний фонд України та Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю, які забезпечують соціальну безпеку значної частини населення. Вивчення правових аспектів їх діяльності допомагає вдосконалити механізми фінансування, зробити їх більш стійкими та адаптованими до сучасних викликів. Зазначила, що в умовах воєнного стану вітчизняна юридична наука та практика не завжди встигають адаптуватися до швидких змін у суспільстві, треба працювати і науковцям, і практикам над удосконаленням цього важливого та актуального питання. Попри зусилля держави щодо забезпечення всіх соціальних гарантій, закріплених у законодавстві, питання правового регулювання цільових публічних фондів потребує глибшого наукового опрацювання та вдосконалення. З приводу актуальності теми дисертації у офіційного опонента немає жодних сумнівів.

Виконана дисертація охарактеризована офіційним опонентом як така, що має достатній науково-теоретичний рівень та практичну значимість положень й висновків, що пропонуються автором. Аналіз тексту дисертації дозволяє дійти висновку, що завдяки вдалому підбору та компонованню визначених в роботі завдань, дисертантка досягнула поставленої мети. Зроблені у роботі висновки, узагальнення, рекомендації у повній мірі корелюють обраній меті дослідження та поставленим завданням. Дисертантка, на думку офіційного опонента, продемонструвала достатній рівень оперування основними доктринальними категоріями в межах об'єкта та предмета дослідження. Здобувачкою доведено можливість самостійно провадити ефективне наукове дослідження основних теоретичних положень та нормативно-правової бази за темою роботи,

виокремлювати та формулювати сутність основних проблемних моментів в досліджуваній сфері та пропонувати вектори їх подолання.

За результатами ознайомлення з дисертацією офіційний опонент дійшла висновку про те, що авторка належною мірою оволоділа методологічним інструментарієм крізь призму використання загальних логічних прийомів і методів (аналізу і синтезу, індукції і дедукції, абстрагування і конкретизації), а також вдало поєднала на відповідному професійно-науковому рівні наступні методи наукового пізнання: діалектичного, системного, логіко-структурного, класифікаційного, науково-абстрагувального, логіко-семантичного, історико-правового, формально-юридичного, порівняльно-правового. Обрана дисертанткою структура роботи дозволила здійснити послідовний аналіз правового режиму цільових публічних фондів, розкрити сформульовану тему дисертації, вирішити поставлені завдання і досягти поставленої мети дослідження. Дисертація характеризується комплексним підходом. Заслужують на увагу пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства (до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»). Здобувачка сформулювала низку рекомендацій, положень і висновків, що мають як науковий, так і практичний інтерес. З важливих доктринальних напрацювань офіційним опонентом відзначено аналіз генезису вітчизняного та іноземного законодавства щодо регулювання діяльності цільових публічних фондів; обґрунтування необхідності законодавчого закріплення чітких дефініцій понять «публічний фонд», «державний фонд» та «цільовий фонд» для усунення існуючих правових колізій та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами у межах публічних фінансів; визначення, що основними ознаками публічних цільових фондів є їхня публічність, цільове призначення коштів, обов'язковість фінансування через податкові або інші обов'язкові платежі, а також суворий державний контроль та підзвітність; запропоновані критерії, які дозволяють чітко розмежувати такі фонди від інших фінансових інституцій; окреслені особливості бюджетних та позабюджетних фондів. Офіційний опонент звернула увагу, що дисертанткою запропоновано комплексну концепцію правового регулювання публічних цільових фондів, що включає внесення змін до законодавства, також доведено, що усі публічні фонди можна поділити за певними критеріями. Елементи наукової новизни дослідження повною мірою відображені у змісті роботи і підтверджені ґрунтовними висновками здобувачки. Зазначила, що результати дослідження мають необхідний рівень наукової новизни. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають відповідні посилання по тексту дисертації.

Зауважила, що результати дисертаційного дослідження дійсно пройшли належну апробацію. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій Марії-Діани Дмитрівни фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Незважаючи на позитивну оцінку дисертаційної роботи Генцарюк Марії-Діани Дмитрівни, офіційний опонент звернула увагу на окремі питання, які мають не стільки критичний, скільки дискусійний характер. По-перше, у дисертації висвітлено питання діджиталізації публічних цільових фондів, що є надзвичайно актуальним аспектом сучасного фінансового управління (с. 133–154). Проте авторка акцентує увагу переважно на технічних аспектах цифрових технологій, таких як електронний документообіг та автоматизація операцій, і менше уваги приділяє питанням правового регулювання цієї сфери. Чи вважає дисертантка за необхідне передбачити окремий правовий режим для регулювання цифрових публічних фінансів, зокрема у контексті безпеки даних та кіберзахисту?

По-друге, дослідження містить детальний аналіз іноземного досвіду (зокрема, Німеччини) щодо організації та управління публічними цільовими фондами (с. 155–179). Водночас, порівняльний аналіз здебільшого зосереджений на структурі та механізмах фінансування, тоді як менше уваги приділено питанням контролю та нагляду за використанням коштів. Чи є в європейській практиці ефективні механізми громадського контролю за фондами, які можна адаптувати до українських реалій?

По-третє, у роботі наголошується, що бюджетні публічні фонди є тимчасовими утвореннями, які функціонують протягом бюджетного року. Однак у практиці можливі ситуації, коли такі фонди продовжують своє існування в наступних бюджетних періодах або перетворюються на постійні. Як у такому разі слід змінювати їхній правовий статус? Чи передбачає авторка критерії для автоматичного продовження існування тимчасових фондів?

Наступним аспектом зазначено, що у роботі порушується питання соціальної відповідальності держави у сфері управління публічними фондами. Водночас, у міжнародній практиці поширені партнерські моделі, коли держава співпрацює з громадянським суспільством для реалізації соціальних програм. Було б доцільним охарактеризувати можливість імплементації даної моделі у дисертаційному дослідженні. Водночас, зауважено, що висловлені зауваження мають дискусійний і суб'єктивний характер, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Офіційним опонентом зроблено висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Основні положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження повною мірою було висвітлено в достатній кількості публікацій. Дослідження Марії-Діани Дмитрівни Генцарюк на тему «Правовий

режим цільових публічних фондів коштів», подане на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії, на думку офіційного опонента, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значущими як для правової доктрини, так і мають практичне значення. Для роботи характерний логічний стиль викладення матеріалу, смислова завершеність, цілісність. На думку офіційного опонента, науково-практичні результати, отримані Марією-Діаною Дмитрівною є достовірними й об'єктивними. Висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. Загалом дисертаційна робота відображає науково обґрунтовані розробки, які у сукупності мають важливе значення для розвитку правової науки та практичної діяльності відповідних суб'єктів. Оформлення дисертації відповідає встановленим МОН вимогам. Зроблено висновок про те, що робота виконана українською мовою з правильним вживанням юридичної і спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження науковий.

Висловила слова підтримки та зазначила, що буде підтримувати дисертантку та вважає, що вона заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Марії-Діані ГЕНЦАРЮК ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Любов БІЛА-ТІУНОВА